ئایا مێژوو دووباره دەبێتەوە لە عێراق؟

نووسینی: Ingmar karlsson
وەرگێڕانی: کاوە ئەمین

کاتێک ناپلیۆن لە ساڵی 1798 دا، وڵاتی میسری داگیر کرد، گوایە بەقسەی خۆیان هێزەکانی فەرەنسا بۆ ڕزگارکردنی خەڵکی میسر لە دەسەڵاتی چەوسێنەر و بێگانەی دەوڵەتی عوسمانی، هاتوون. لەو بڵاوکراوەیەی کە لە شەقامەکانی قاهیرە و ئەلکسەندەرییە بڵاوکرایەوە، خەڵک شتێکیان دەخوێندەوە کە تا ئەو کاتە گوێبیستی نەبووبوون، ئەویش دەستەواژەی ئومەی میسری بوو.

بۆ میسریەکان، مەملوک و عوسمانییەکان هێندەی فەرەنسییەکان نامۆ و بێگانە نەبوون. پایەی ناسنامەی ئەوان (میسرییەکان) لەسەر ئاین دارێژرابوو، نەک ناسیۆنالیزمی میسری، ئەمەش وایکردبوو کە خەڵک خۆیان بە بەشێک لە ئومەی ئیسلامی بزانن، بەتایبەتی لە پەیوەندی لەگەڵ مەسیحیەکانی ئەورووپادا.

هەر زوو، ناپلیۆن لەوە گەیشت کە دەبێت تاکتیکەکانی بگۆڕێت، نەوەک وەک خاچ هەڵگرێک چاوی لێبکەێت. بۆ ئەو مەبەستە، میسریەکانی لەوە دڵنیاکرد، کە ئەو بۆ خۆی مەسیحی نییە و، بەڵگەشی ئەوەیە کە ئەو هێرشی کردۆتە سەر پاپا لە ڕۆما. هەر بەمەوە نەوەستا بەڵکو لە کۆبوونەوەیەکدا لەگەڵ شێخەکانی جامیعەی ئەزهەر و نوێنەری خێزانە بە دەسەڵاتەکاندا، بانگاشەی ئەوەی کرد کە ئەو موسڵمانە. فەرمانی بە ئەفسەرەکانی دا کە نابێت چاو لە ژنان بکەن و شەراب نەخۆنەوە و پێیان نەخەنە ناو مزگەوتەکانەوە.

ناپلیۆن لە شێوەی فۆرمی ئەو سەردەمەدا، چواردە شێخی وەکو ڕاوێژکار دەستنیشان کرد، پاشان فتوایەکیان دەرکرد کە ناپلیۆن (مەهدیی)ە و چاوەڕوانی ئەوەی لێدەکرێت کە خواپەرستی پاک و بێگەرد بگەڕێنێتەوە ناو کۆمەڵگا. ئەوان لەسەر ئەوە پێیان دادەگرت کە سورەتی 20 لە قورعاندا ڕاستەوخۆ مەبەستی لە ناپلیۆنە.

زۆری نەبرد میسریەکان بەئاگا هاتنەوە، شەقامەکانی قاهیرە خرۆشان. شێخە گەنجەکانی ئەزهەر فتوای جیهادیان دەرکرد و، بڕیاریان دا هەرکەسێک هاوکاری فەرەنسییەکان بکات وەکو کافر چاوی لێبکرێت، ئەمەش بووە هۆی ئەوەی کە ژمارەیەکی زۆر لە ڕاوێژکارەکان پەیوەندی بە ڕاپەرینەکەوە بکەن. هاتنی ناپلیۆن وەکو هاتنی خاچ هەڵگرێکی نوێ وایە، بۆیە ئەو مافی ئەوەی نییە کە بەسەر موسڵمانانەدا حوکومڕانی بکات. ڕوداوی میسر، بووە هۆی شکستێکی سەربازی و سیاسی، کەچی ناپلیۆن دەرسی لێ وەرنەگرت، بەڵکو ئەو پێی وابوو کە ئەوە ئەرکی ئەوە ڕۆشنگەری و بیرەکانی شۆڕشی فەرەنسا بڵاوبکاتەوە، چونکە ئەم دیاردانە بۆ

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

بەرەوپێشخستنی سیاسەت و شارستانییەت هەنگاوگەلێکن و دەبێت خەڵکانی تـریش کەڵکی لێ وەربگرن.
دوای ئەوە ناپلیۆن لە ساڵی 1808 دا، ئیسپانیای داگیر کرد و هەوڵـی ئـەوەی دا کـە سیـستەمێکی کۆمەڵایـەتی نـوێ بنیـات بنێـت. وەکـو شۆڕشـگێڕێک و کـوڕی ڕۆشنگەری، هەموو مافێکی لە فیوداڵەکان سـەندەوە، ئەمەش کاریگـەری کـردە سـەر ئەندامانی سیستەمی دادوەری. لە سێ بەش بەشـێکی کنیـسەکانی هەڵوەشـاندەوە و هەموو سەروەت و سامانەکانی فرۆشتن. ئـەم کردەوانـە بەرهـەمێکی پێچەوانـەیان بەبارهێنا.
لـە جیـاتی ئـەوە سەرهەڵـدانێکی نەتـەوەیی سـەری هەڵـدا، جوتیارەکـان بەسەرکردایەتی قەشەکان، شـەڕێکی پـارتیزانی بـێ ئامانیـان بـەرپا کـرد. لـە 20 یونی1809 دا، چوار لەشکری فەرەنسی کە وەک سوپایەک کە سـەرکەوتن بەسـەریدا محاڵ بێت حسابیان بۆ دەکرا، خۆیان تەسلیمی هێزەکانی پارتیزانـەکان کرد، کـە لـە مێژوودا بە کارەساتی **Bailén** ناسراوە. پەرچەکرداری ناپلیۆن ئەوە بوو کـە هـەموو بەرپرسیارانی خستە بەردەم دادگای شەڕ و، ئیعتیمادی خۆی خستە سەر ئـەوەی کـە بەهۆی هاوسەنگی لە نێـوان سـەرکوتکردن و یاسـایەکی پێـشکەوتنخوازدا، دەکرێت بەرهەڵستکاران پاشەکشە پێ بکرێت. لە بەیاننامەیەکدا کـە لـە دیـسامبری 1809 دا بڵاویکردەوە، بەڵێنی دا کە ئەم کارانە و ئەو یاسایەی کە داڕێژراوە لـە بەرژەوەنـدی خەڵکی ئیسپانیادایە و دەیانخاتە سەر ڕێگایەکی نوێ و ڕۆشن. ئێستا کـاتی ئەوەیـە کە خەڵکی ئیسپانیا کەڵک لـە فاکتـەری هەڵوەشـاندنەوەی تاکڕەویانـەی مـەلیکی وەربگرن و یاسایەکی ئازادیخوازانە پیادە بکرێت.
هـــەروەک لـــە میـــسر بینـــرا کـــە چـــۆن یاســـای ڕێکخـــستنی کۆمەڵـــگا پیادەکرا، ئیسپانیەکانیش یەکیانگرت بەرانبەر دوژمنی دیاریکراویان. بەرهەڵستی تـا دەهات پـەرەی دەسـەند و هـەموو کۆمـەڵانی خەڵـکی لـە خـۆ دەگرت، ئیتـر ئـەوە سەرەتایەک بوو بۆ کۆتای هێنانی دەسەڵاتی ناپلیۆن بەسەر کیشوەری ئەوروپادا.
هێڵە تەریبەکانی بوش لەمەڕ هەوڵدانەکانی بۆ ڕزگارکردنی عێراق، ڕۆشن دەبنـەوە. ئەوساو ئێـستاشی لەگەڵـدابێت، میراتـە مێژووییـەکان، باش یـان خـراپ هێنـدە بەهێزن، ڕیشە کولتووریە بەرگرییەکان وا ڕۆچوونەتە خوارەوە بەدژی گۆڕانکارییـە گەورەکان، کە تەنانەت ناتوانرێت بـیر لـەوە بکرێتـەوە کـە خۆشحاڵـییەکان بـۆ لەناوبردنی دیکتاتۆرێک، بووەستێنێت، یان ئەو بەڵێنانەی کە دەدرێن بۆ ژیانێک لـە نـاو سیـستەمێکی کۆمەڵایـەتی نوێدا، ئەگـەرچی دەوترێـت ئەمـە هـەتا ئێـستا کامڵترینیانە، بەڵێ ئەمە بەتەواوەتی مانای کۆتایی مێژووە.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

ئایا عێراق، ئەگەر بەرهەڵستکاری لەدژی هەوڵە دەرەکییەکان بۆ دانانی ڕژێمێکی دیموکراتی، کۆتاییان پێ نەیەت، هەمان چارەنووسی ئیسپانیا لەدوای داگیرکاری فەرەنسا، 150 ساڵ لە شەڕی ناوخۆیی و دیکتاتۆری، جێ گۆرگێ ناکەن؟

سەرچاوە:Minaret, årsgång 3,nummer 3-4-2003

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com